

## I.

### 1.

Miha s-a așezat lângă mine. Nu știa cum să înceapă. Ne cunoșteam destul de bine acum pentru a putea porni o discuție lăsată ieri în coadă de pește și reînceptă azi de acolo de unde i-am pus punct cu o zi înainte. Cred, totuși, că nici nu prea am stat de vorbă vreodată așa cum stau cunoscuții, în afară de ultima vreme, după ce a ieșit la pensie. Mai curând ne salutăm din mers sau uneori, din cauză că el nu prea împrăștia privirile în jurul lui când mergea pe stradă, nici nu ne salutăm sau nu răspundea la salutul meu amabil. Am aflat mai târziu că, în privința salutului reciproc, el avea un principiu de la care nu se abătea: dacă saluta pe cineva cunoscut și acesta nu-i răspundea, nu-l mai onora cu gestul lui niciodată, dar dacă acel ins, cu ocazia altei întâlniri ulterioare, îl saluta, o făcea și el, dar cu vizibile rezerve. Avea o întregă teorie în această privință.

Eram în parc și îmi lăsam gândurile să lenevească. M-am așezat pe banca de sub gorunul bătrân, aleasă de Miha, când a stabilit întâlnirea de azi, unde puteam, până la sosirea lui, citi ziarul local pe care mi l-a plasat o fetiță, vânzătoare ambulantă, care m-a rugat frumos să-i cumpăr un ziar să-și ia și ea o înghețată de la chioșcul de lângă scările de peste lac, tonetă căreia îi tot dăduse târcoale de ceva vreme. Era prost îmbrăcată, cu niște teniși rupți în picioare, cu părul neîngrijit, dar creț, cu inele ca de aur în bătaia soarelui. Era unul dintre acei copii ai străzii, abandonati de părinți sau lăsați slobozi pe stradă, ca niște câini maidanezi, care trebuiau să-și găsească singuri de mâncare. I-am dat zece lei. A făcut ochii mari. Mi-a întins ziarul. Mi-a spus, fără să o întreb, că o chema Estera. Mai avea încă doi frați, unul mai mare, care lucra la o brutărie, salahor,

iar altul mai mic de care ea avea grijă. Părinții erau plecați la lucru în Germania, iar bunicii erau bolnavi. Tot ea avea grijă de ei. O să le ducă și lor câte o înghețată.

Când a apărut, Miha s-a și așezat lângă mine pe bancă, tocmai încheiasem scurtul dialog cu acea fetiță, pe care aș fi vrut să o mai întreb câte ceva, dar o s-o fac altădată, pentru că o voi găsi și mâine și în altă zi, negreșit, în parc, la treabă, vânzând ziare lângă toneta de înghețată.

Miha se simțea jenat. Nu avea niciun motiv după cele discutate ieri, când, la plecare, mi-a spus că vrea să-mi spună o poveste despre familia lui. Nu bănuiam cătuși de puțin ce fel de poveste avea de gând să-mi spună. Eu nu găseam niciun motiv să-l întreb ce mai face. Este o întrebare pe care nu o suport când mi se pune, nici nu răspund la ea, pentru că de cele mai multe ori cei care primesc această întrebare nu răspund exact, ori dau drumul unui automatism verbal, ceea ce nu-mi stă în fire, ori cei care o pun o fac dintr-o totală lipsă de curiozitate, așa pur și simplu, să spună și ei ceva. Nu-l bănuiam pasionat de istorie, de cercetarea acesteia în ceea ce însemna ștergerea de praf a arhivelor din oraș și de aiurea, pe unde îl trimiteau informațiile descoperite și care-l interesau până la detaliu. Îl știam de pe teren, când făcea diverse măsurători de topometrie și geodezie, pe acolo pe unde urma să treacă un viitor drum, să se facă un pod sau să se facă un bloc, o casă sau un amplasament industrial. Când acestea se mai făceau. Nici atunci nu era prea vorbăreț. Nu mă gândeam pe atunci la o posibilă relație de amicitie cu el pe viitor. Dar uite că acum s-a așezat pe bancă lângă mine și, după unele ezitări, a început să-mi depene ceea ce cu câteva zile în urmă a încercat să-mi schițeze ca intenție, el în fond fiind deja bine angajat în acest proiect ce ținea strict de familia lui și mai puțin de interesele mele de jurnalist de investigație. Mult mai târziu mi-am dat seama care i-a fost scopul întâlnirii lui cu mine.

— Efrem și Savastița s-au așezat în târgul ăsta în anul 1731, mi-a spus Miha, ieșit parcă din disperarea ce-l cuprinsese

în ultima vreme, dar pe care și-o ascundea foarte bine pe fața lui pe care cu greu puteai citi așa ceva, disperare care-l împingea într-o depresie care-i smochinea sufletul. Încerca astfel să-și justifice, mai mult sieși decât mie, tot efortul depus câțiva ani de zile răsfoind arhivele din oraș, de la București și de la Iași, în căutarea adevărului despre originea și mai ales despre longevitatea numelui său. Ar fi mers și la Pitești, unde sunt depozitate și documentele prizonierilor de război, ale deținuților politici, dar a renunțat, știind că nu va putea afla mai mult decât ceea ce a găsit până acum despre originile, consolidarea și destrămarea familiei lui. Mulți din familia lui se prăpădiseră în războaiele secolului trecut, alții, rude mai îndepărtate, dar de sânge, chiar și în cele care au fost purtate de împărații și regii imperiilor din Vest și din Est, încât le-a pierdut urma și nu mai știa acum nimic despre ei. Așa cum nu știa nimic acum despre fiul lui legitim, că de ceilalți doi, adoptivi, nu părea că-l mai interesează, fiu care a locuit la Timișoara, după ce și-a terminat studiile la Cluj, căsătorit și divorțat, plecat în lume în căutarea unei vieți mai bune.

Nu știa nici el de unde s-au oploșit pe aici, dar îi plăcea să creadă că Efrem se trăgea dintr-o ramură de polaci aduși de hatmanul Stroici în timpul cât se zidea la Popăuți biserica domnească, ca apoi să se piardă în hățișurile timpului pe aici, în calea celor care coborau din Brody și Halici din Pocuția spre Grecia, cu tot felul de lucruri de vânzare, fie produse, fie oameni, adică trădări în interesele unor cneji sau boieri din diverse locuri.

Pe Savastița, Efrem a găsit-o în Luizoiaia, pe moșia unor călugări greci care puseseră mâna pe averile mănăstirii din preajmă. Știa din nota mitricei de căsătorie, găsită în arhiva Bisericii Adormirea Maicii Domnului, că tatăl ei se numea Sozont, dar, de unde venea sau încotro s-a dus, nu a mai putut afla nimic. Pe atunci oamenii neînsemnați nu erau trecuți în documente, iar atunci când mureau, dispăreau cu totul pentru totdeauna sau rămâneau în memoria unei generații și atât.

Povestea lui Miha, în studiul pe care doream să-l fac despre depresie și cauzele ei, mi s-a părut una demnă de atenție, pentru că ilustra într-un mod simplu și clar geneza unei familii numeroase, clădite cu greu, ca mai toate familiile din acest areal al Țării de Sus, în care era un du-te-vino fără început și fără sfârșit.

— Pentru a o smulge de sub robia călugărilor nesătui, Efrem a furat-o pe Savastița de pe ogorul pe care muncea și, prin lunca Vrăbienilor și pădurea Vârnav, pe unde au stat ascunși câteva zile bune, până li s-a pierdut urma, a strecurat-o în târg, pe lângă cetatea în care încă mai existau străjeri care păzeau locul ca acum două secole în urmă, când au fost aduși aici. Au stat acolo toată noaptea, poate câteva zile, să li se piardă urma. Au mâncat fructe, rădăcini, ce au găsit la îndemână. Pentru a-și dovedi bunele intenții, dar și pentru a vedea dacă Savastița îi era devotată sau măcar interesată de el, Efrem se strecura prin curțile mărginașilor, lua ouă din cuibare, ce găsea, poate chiar și brânză de la o stână de pe văile Dresleucii, și se întorcea cu ce agonisea în scorbura răchitei în care o lăsase pe logodnica lui, cum îi spunea în gând, și o găsea acolo așteptându-l, bucurându-se la vederea iubitului ei. Efrem nu mai avea nicio îndoială – Savastița era femeia lui, nu o va lăsa să se piardă în brațele unor nevolnici de pe ogoarele din Luizoiaia. Și când a văzut că nu este căutat de nimeni, că ieșirile lor prin pădure până spre casele din Vrăbieni nu atrag atenția nimănui, a decis să se ducă în oraș, unde să-și găsească un rost și un loc de adăpost pentru el și iubita lui.

Efrem a găsit de lucru la cuptoarele de lut de lângă cetate, unde se topeau tot felul de metale ușoare și se ardeau vase de ceramică. A deprins iute meșteșugul și după câțiva ani și-a încropit o covălie în Calicime, mahalaua dinspre Cișmea, în vecinătatea Cărămidăriei, unde i-a găsit de lucru și Savastiței la cantina lui Bolfosu, un armean înstărit cu afaceri în domeniul construcțiilor. Și abia după ce s-au așezat la casa lor, o colibă mai răsărită în râpele din Calicime, pe Valea lui Savan, s-au

duș la popă, la Adormirea Maicii Domnului, și s-au luat cu credință în fața lui Dumnezeu. Așa a aflat că pe tata socru îl chema Sozont, că Savastița nu-l mai văzuse de când era mică, iar pe mama, Aglaia, nici nu o mai ținea minte, ea, probabil, murind fie la naștere, fie răpusă de o boală când o alăpta. Nu au făcut nuntă, așa cum nici primilor copii care s-au însurat, din cauza situației modeste în care se aflau, nu le-a făcut nuntă. Doar Antim, al treilea lor copil, cel care a plecat din târg la Câmpulung, în ținutul țipțerilor, a făcut nuntă și i-a invitat și pe Efrem și Savastița, cu tot alaiul fraților și surorilor lui, să vadă că s-a așezat bine la casa lor în Imperiu.

La niciun an de la cununie, a venit pe lume Dumitru, iar peste încă un an gemenii, Grigore și Aglaia. Și nu s-au oprit aici, că peste cinci ani aveau deja nouă copii, pe Antim, Saveta și Mircea, tot gemeni, Andrei, Lupu, Catinca, copii pe care-i ținea din scurt Savastița, iar Efrem le aducea de mâncare și-i pune la treabă, încât peste încă cinci ani s-au mutat în centru, într-o casă dărăpănată, părăsită de robii țigani, care se aciuseră prin efracție în ea, pe care au pus-o la punct cu ajutorul boierului Goilav, care, în școala lui de arte și meserii din târg, a învățat-o pe fiica cea mare a lui Efrem, pe Aglaia, croitorie pentru doamnele de la Curte și chiar pentru mulțimea femeilor din târg, care prinseseră gust de frumosul pe care ți-l dădea o haină elegantă.

De la an la an, casa lor a devenit neîncăpătoare, cu băieții care și-au adus nurorile de care Efrem s-a bucurat, în timp ce Savastița îi aștepta pe ginerii aduși de fete să-i poată citi cum numai ochii ei albaștri și luminoși o puteau face. Nu mai încăpeau în casă, nici în podul acesteia, încât au trebuit să construiască alte șoproane mai întâi, apoi anexe și atenanse în jurul casei vechi, tot felul de acareturi, încât gospodăria lor a devenit una foarte mare și populată acum cu nepoți care le umpleau inimile de bucurie celor bătrâni, pentru că, în afară de Antim, niciunul dintre copii, fie băieți, fie fete, nu s-a îndepărtat de casa părintească. Savastița îi ocrotea ca o cloșcă și, de când au venit și nepoții pe lume, harul ei dumnezeiesc de mamă s-a

făcut și mai remarcat, iar inima lui Efrem creștea de la un nepot la altul. Era greu să le știe numele tuturor, dar îi deosebea după apucături, care, unele, veneau din sămânța lor despre care nu știau multe lucruri, altele din ceea ce deprindeau de la târgoveții cu care intrau în contact, armeni, evrei, țigani și, desigur, români, printre care Efrem se număra cu mândrie. Și așa le-a pus porecle tuturor, lui Gheorghe, primul nepot de la Dumitru, fiul cel mare, la care ținea ca la ochii din cap, i-a spus Jidanul, pentru că-i mergea mîntea la tot felul de afaceri, din care agonisea prisosul de care se bucurau ai lui. Din aceste deprinderi, cu timpul, un fiu al lui Gheorghe a ajuns administratorul familiei Gorgias, care la anul 1793 s-a oploșit în târg, făcând aici prima farmacie, ceea ce i-a deschis mîntea lui Mihai, fiul lui Gheorghe și al Sultanei, primul nepot al lui Dumitru, care, la rîndul lui, era strănepotul lui Efrem, și care s-a desprins de Johann Gorgias și a deschis și el o farmacie, cu act de la Șuțu, de la Iași, ceea ce l-a făcut pe Gorgias, bătrîn deja și neputincios, să-i cedeze lui locul din centru, casa cu etaj unde își avea acesta farmacia, de care răspundea o rudă îndepărtată, Bender, tocmai de la Brașov, care cu timpul l-a scos din casă pe Eraclie și l-a înțepenit ca moștenitor pe Haynal, un austriac, care făcea toate afacerile de la Viena. Sillion, fratele lui Eraclie, cel care se va ocupa de spițerie, a încercat să deprindă și arta fotografiei la atelierul celui mai renumit fotograf din oraș, Beilig, dar, din lipsă de parale, nu a putut continua.

Și Miha număruse până la începutul anului 1831, după un secol în care familia lui străveche, din care se trăgea, conform registrelor pe care le-a găsit în arhivele din oraș, bine păstrate și rînduite de Ștefan Cervatiu, peste o sută de nume de bărbați și femei, fii și fiice, strănepoți și nepoți, printre care gemeni și chiar tripleți la unii din ramura Aglaiei, rude de sînge, dar și de alianță, în așa fel că acum în mîntea lui toate se învârteau și se limpezeau odată cu noile ramificații ale arborelui genealogic de aproape trei secole. Familie numeroasă, oameni legați de pămîntul pe care s-au trezit, de casele pe care

le-au lăsat în urmă, părăsind această lume în legea creștinească în care s-au născut.

Din câte dedusese, el se trăgea din această ramură a lui Gheorghe, fiul lui Dumitru, primul copil al lui Efrem, ceea ce-i dădea un fel de aură nobiliară a numelui, Palade, neschimbat de atâta amar de vreme. El, Miha Palade, avea doar o singură nedumerire, legată de prenumele lui, dar dacă așa stătea scris pe certificatul de naștere, nu a cerut nimănui socoteală. Pe tatăl lui îl botezase Afica, o moașă din mahala, pricepută, și i-a pus numele Dumitru. Pe tatăl lui Dumitru îl chema Gheorghe, iar pe tatăl acestuia tot Dumitru, iar pe stră-stră-străbunicul lui, desigur, Gheorghe și tot așa alternau de la o generație la alta până la primul Dumitru, fiu al lui Efrem, și Gheorghe, fiu al lui Dumitru, iar el, Miha, acum, așa s-a gândit, rupe lanțul și se întoarce la primul din ramura mare și principală a arborelui genealogic cu numele Efrem, altul decât Dumitru sau Gheorghe, conform cutumei. Și Alexandrina, sora tatălui, l-a botezat, ca nașă, tot la Adormirea Maicii Domnului, cu numele Miha, cum stătea scris în actul de naștere. De ce nu Efrem? s-ar fi putut întreba, dar, așa cum și-a impus, nu a vrut niciodată să afle de ce l-a botezat așa, că pe nicio rămurică a arborelui rămuros al familiei lui seculare nu se afla niciun descendent cu numele de Miha, ci doar Mihai, stră-străbunicul, tata lui Eraclie. Acum îi plăcea atât de mult, încât îl apropia doar de cel al celui ce stătea în vârful piramidei, Efrem, un bărbat, din câte-și imagina el, adevărat, care a furat-o de pe moșia călugărilor pe Savastița, femeie vrednică, cu ochii senini ca înaltul cerului vara, luminoși și cu o inimă, pâinea lui Dumnezeu. De ce n-a avut și el norocul acesta?

— Dar norocul și-l mai face omul, i-am spus, gândindu-mă că mie nu mi-a trecut niciodată prin cap să-mi caut atât de adânc rădăcinile. Eu le știam până la al treilea ram, tata, bunicii și pe unul din străbunici, că altul își pierduse urma pe la Poplaca, pe la Sibiu, și nimeni nu a mai dat de ea nici în marea Americă, pe unde cică s-ar fi rătăcit de dragul aurului din Vest.

— Așa zic și eu, a spus Miha. Cu o așa familie, pierdută în negurile istoriei acestor locuri, statornică și numeroasă, nu te poți numi decât om norocos.

## 2.

Din familia lui Miha a mai rămas numai el în târg. Și au fost atât de mulți. Mulți, încât au ajuns la un moment dat să nu se mai cunoască între ei. Și asta după ce au început să se împrăstie prin lume.

El a plecat de acasă la paisprezece ani. Să învețe carte, să nu mai rămână ca toți ceilalți de dinaintea lui în orașul acesta uitat de lume, cu oameni nătărăi, rupt în fund și fără siguranța zilei de mâine, cum încerca să-i spună Dumitru, tatăl care nu prea era darnic la vorbă, dar când spunea ceva era lege. Dar cartea nu s-a prea ținut de el și s-a întors în oraș, unde se simțea mai în siguranță. Așa au fost cam toți bărbații din familia lui. Știa acum povești despre mai toți înaintașii, mai ales despre bărbații care au umplut lumea, fie în războaie cu leșii și tătarii care au năvălit pe malul Prutului până la Siret până hăt târziu, fie pierduți prin Rusia, luați de trecerea lui Napoleon spre culcușul țarilor de departe, fie prin Bulgaria, ca stră-bunicul din partea mamei, Mircea, ori pe la Cotul Donului, ca bunicul Gheorghe, în cel de-al Doilea Război Mondial.

De prin 1900, când bărbații din familia lui plecau în armată, când le venea sorocul, cei care se înrolau reveneau după câțiva ani, când le ajungea rândul, și se apucau de treabă de acolo de unde o lăsaseră la plecare, obligați fiind să ia drumul pe care legile țării îl impuneau când le venea ordinul de plecare. Și ordinul era ordin, se executa, nu se discuta. Nu ca acum, când cei mai mulți pleacă de-acasă fără să știe ce vor face acolo unde vor ajunge. Unii se întorceau după trei ani, alții, în timpul războaielor, se întorceau schilozi sau le veneau doar numele într-un plic și adăstau un timp doar în memoria celor rămași, de regulă vădane și rude apropiate, care le făceau parastase și le vedeau

scrise numele pe cruci, dar de chipurile lor nu-și mai aduceau aminte. Fetele rămâneau acasă și-și așteptau norocul, care neapărat trebuia să fie din târg, mahala sau centru, nu conta, pe acolo pe unde fetele frumoase se îngrămădeau mai ales la numele de Palade, oameni cu stare, nici prea bogați, ca să-i invidieze lumea, nici prea săraci, ca să-i alunge din fața ușilor. La un moment dat, din cauza încuscririlor și întrolocărilor cu acte, devenind mai toți orășenii rude între ei, nu mai puteau să se căsătorească și, fie flăcăii plecau în satele vecine și-și găseau consoarta, iar fetele rămâneau acasă, lângă părinți, așteptând, fie din satele vecine veneau alți flăcăi la oraș și se așezau pe la gospodăriile unde găseau fete cu zestre și loc de întors.

Famiile erau familii adevărate, întregi, cu bunici, soți, copii, nepoți și strănepoți, uneori chiar și cu stră-strănepoți, într-o armonie căreia nu-i găseau, chiar și în momentele cele mai grele, cusururi, motive de ceartă, de dezbinare. Dintr-o mică afacere sau dintr-o falcă-două de pământ se hrăneau cu toții; ba aveau să mai dea și la alții mai săraci. De fapt, sărăcia nu se simțea decât în bătăturile celor leneși, fără niciun chef de a face din viața lor o bucurie, ci un continuu chin. La ai lui era mereu veselie, sărbătorile erau respectate cu sfințenie, cu bucurie și așteptate cu un ritual al pregătirilor, care nu se puteau face altfel decât prin muncă și agoniseală din te miri ce, de la cel mai mic, cum era el, căruia, de regulă, primăvara, în preajma Paștilor, îi revenea sarcina de a mătura curtea, care nu era chiar mică, loc viran în centrul orașului, unde trăgeau căruțele venite de la țară la târg, fiind lângă piață, sursă constantă de venit pe care Dumitru știa s-o administreze cu mâna de fier a Mariei, până la cel mai în vârstă, tatăl lui și, în gospodăria acestuia, bunicul, care nu se dădeau în lături de la a face tot ce trebuia făcut, să fie totul așa cum era necesar să arate o gospodărie de oameni la locul lor, nu numai la sărbători, ci în fiecare zi a anului. Toți cei care veneau în piață aruncau câte o privire și în curtea lui și el, Dumitru, nu dorea să audă din gura străinului vorbă de ocară despre casa lui. Așa era Dumitru, cu această mândrie bine calculată și dozată atât cât să nu-l supere

pe Dumnezeu. Au locuit de când se știau în buricul târgului și asta îi obliga să fie de exemplu, nu ca la păduchioșii de venetici, cum le spunea el, care adunau gunoaiele în jurul casei sau în magazii, unde se oploșeau tot felul de jivine, de la șobolani la nevăstuici, șoareci și chiar șerpi, ca să nu mai vorbim de limacși, care găseau în locuințele acestora, umede, loc de înmulțire peste măsură. Ceilalți frați aveau treburile lor prin grădinile de la marginea orașului, pe unde se iveau, când nici nu se gândeau, tot felul de lucruri de pus la punct.

Sora lui mai mare era mai tot timpul în preajma mamei, care nu-și vedea niciodată capul de treburi, de la cele mai mărunte, de uzură, cum erau cele de la bucătărie, până la cele care o țineau uneori până peste miezul nopții lângă mașina de cusut, pentru a face un gologan în plus peste cei pe care tata, capul familiei, îi aducea acasă cu slujba lui de administrator al pieței. Erau opt și încăpeau toți la o masă mică în bucătăria de vară înconjurată de viță-de-vie, sorbind zgomotos ciorbele din străchini și luând cu atenție scrob cu jumări din tigaia pe care mama lui, gospodina casei, o așeza în mijlocul mesei pe fundul de lemn, special pentru așa ceva. Și de fiecare dată ea, gospodina casei, pregătea altceva, nici nu știau când, pentru că ba o vedeau prin curte după păsări, ba prin grădină la prășit și plivit florile sau la alte treburi care nu suportau amânare. Iar seara se adunau cu toții la povești, la hârjoană, care, uneori, nici nu mai știau, cei șase copii, de unde venea, că se răsturnau în pat lați de oboseală. Tata pica primul în pat, sforăind, ademenind somnul lui sănătos pe la genele copiilor, care clipeau și cădeau, Marcu și Elvira, în pat, Doru și Miha, adică el, după sobă, ca secerați, iar gemenele Ecaterian și Emilia, într-un pătuț cu două compartimente, lângă patul părinților. Doar tocănitul mașinii de cusut se auzea până hăt după miezul nopți, când mama, Maria, se ridica din scaun, îi învelea pe copii, apoi se închina la icoane, după care se așeza în pat lângă tata, Dumitru, Mitru cum îi spunea Maria, și adormea și ea. Dimineața era prima în fața icoanelor, la care, după ce se închina ea, îi invita domol, pe rând, și pe copii să o facă și ei cu glas tare, să

audă și tatăl lor, care, când nu trebuia să o ia cu noaptea în cap spre piață, îi plăcea să îi asculte cum se rugau în cuvinte rupte, pe care mama lor le întregea cu câte o mângâiere pe cap.

El, Dumitru, de la optsprezece și până la douăzeci și trei de ani a lipsit de acasă, fiind luat prizonier de armata sovietică și dus peste Prut, în lagărul de la Cricova, unde a detonat un an la piatră pentru palatele și zidurile bolșevicilor de la Moscova, iar de acolo a fost dus, în coloane de muncă silnică, în catacombele Kievului și ale Moscovei, de unde a fost plimbat, în special noaptea, cu trenuri diferite peste tot locul, să nu știe pe unde se află, ca apoi să iasă după patru ani, când, printr-un miracol, el și prietenul lui din copilărie, Chiril, nedezlipit de el în toată această perioadă, fără a vorbi decât pe ascuns, pentru a nu fi descoperiți că se cunosc, au scăpat de deportarea în Siberia, unde, a bănuț multă vreme, a fost trimis tatăl lui, bunicul lui Miha, Gheorghe, dacă nu cumva n-o fi fost ascuns într-un mormânt fără cruce pe la Cotul Donului. Și masa de dimineață, când Dumitru nu pleca la piață sau în curtea unde trăgeau căruțele venite de prin satele dimprejur, de cum se mijeau zorii, o lua împreună. Și asta i-a făcut să fie uniți și mereu în așteptarea celuilalt pentru astfel de momente.

Acum, el, Miha, stă singur la masă și mâncarea parcă îi este mestecată de gura unui străin, care privește prin fereastră într-un pustiu din ce în ce mai spăimos.

Povestea lor, spusă de Miha acum cu evadări în timp și reveniri, cu un calm al vorbei ce părea a anunța un timp interminabil, părea una relevantă, foarte asemănătoare cu a multor familii destrămate, cu care mă întâlnesc peste tot în lume, în lumea de la noi și în cea de aiurea.

### 3.

Când am aflat de primul caz de ruptură familială din cauza emigrărilor pentru un trai mai bun în altă parte a lumii, unul dintre multe altele asemănătoare, Miha mi-a povestit de

fiul lui legitim, Emanoil, care nu i-a spus nimic despre intenția lui de a pleca. Era deja singur, la Timișoara, în urma divorțului precoce, de care nu dorea să vorbească. Se căsătorise în ultimul an de facultate cu Crista, o fată frumoasă, dar cam libertină față de statornicia emblematică a fiului său. Nu s-a amestecat, așa cum nici tatăl lui nu s-a amestecat când i-a adus-o acasă pe Elvira, mamă a doi copii aproape de școală, dar de care, colegi de serviciu fiind, s-a îndrăgostit ca orbul de lumina pe care nu o poate vedea, dar o simte în ochii inexistenți: era generoasă și lui nu-i oferise până atunci nicio femeie toate câte i-a oferit Elvira în noaptea aceea fatală pentru soarta lui de familist. „Ai luat și tu, Miha, o nevastă cu doi copii bonus”, i-a spus Dumitru, acceptând situația numai pentru a-l aduna de pe drumuri pe fiul lui, care o luase după celălalt fiu, Doru, rătăcit prin țară. Astfel, acum, fiul Emanoil îi dădea o replică a atitudinii lui din tinerețe, pe care abia acum o înțelegea în toate pericolele ei de viitor. Nici nu i-a spus unde vrea să plece. Trifan și Nicolae, fiii adoptivi, copiii Elvirei, au fugit de acasă imediat după 1990, când abia terminaseră liceul, nici el nu mai știa pe unde. Lui Miha, așa mi-a spus, atunci i se părea că Emanoil improvizează și că nu va fi ceva serios – o supărare acolo, trecătoare.

Spre bucuria lui Miha, care a suferit un pic la început din cauza fugii copiilor mai mari, adoptivi, fără niciun căpătâi, dar opoșiți de mama lor, fiul lui abia începuse studenția în Cluj și-și alesese dintr-odată altă cale, uitând de frații adoptivi. Ceva îi fugărise copiii de acasă. Și asta îi făcuse sufletul terci. Atunci. Acum în sufletul lui era un amalgam pe care voi încerca să-l deslușesc în studiul meu de caz. Că a plecat Elvira, care divorțase, din punctul de vedere al tatălui și al mamei, care și-au făcut cruce, pe nepusă masă, treacă-meargă, nu-i mai păsa aproape, că prea trăgea în altă parte decât înspre acolo unde a mers familia lui de când o știa, dar acum când și fiul lui de suflet o lua razna, nu mai putea accepta. Nu mai avea cu ce-l înlocui pentru a-și alunga durerea din suflet. Atunci a fost sigur că în acea clipă va începe totul și familia lui se va face țândări.